

Op weg naar een duurzaam beheer

**Beleidsplan stichting Veldzorg Oosterdel
voor de periode 2020-2025**

Vastgesteld in de vergadering van 19 december 2019 door het bestuur van de stichting.

Inhoud

1. Stichting Veldzorg Oosterdel	3
2. De waarde van het cultuurlandschap	5
3. Maatschappelijke waarde stichting Veldzorg Oosterdel	6
4. Ontwikkelingen in de omgeving	8
5. Situatie eind 2025: te bereiken resultaten	12
6. Stapsgewijze realisatie	13
6.1 Korte termijn	13
6.2 Structurele financiering voorman	13
6.3 Oprichting sociale onderneming/coöperatie	13
6.4 Vrijwilligers	13
6.5 Adoptanten	14
6.6 Overige zaken	14
6.7 Omgeving betrekken bij de ontwikkelingen	14
7. Financiën	15
8. Risico's	16
Bijlagen	
Kostenoverzicht regulier beheer	1
Zaken die nadere uitwerking vragen	2

1. Stichting Veldzorg Oosterdel

DOEL VAN DE STICHTING

De stichting heeft het volgende statutaire doel: het bevorderen van de ambachtelijke, cultuurhistorische, tuinbouwkundige, ecologische, waterschapkundige, museale, natuur- en milieu-educatieve, toeristische en zorgkundige waarden in het Landschapsreservaat 'Oosterdel'.

LANDSCHAP OOSTERDEL

Het landschapsreservaat bestaat uit:

214 kadastrumnummers cultuurakkers met een totaaloppervlakte van circa 28,6 hectare.

32 kadastrumnummers grasland met een totaaloppervlakte van circa 9,5 hectare.

Ruigte/riet in totaal circa 2,3 hectare.

Voorts uit circa 40 hectare water.

Eén kadastrumnummer komt niet overeen met één akker. Er zijn akkers met meerdere kadastrumnummers.

NATIONAAL NATUUR NETWERK

Het cultuurlandschap de Oosterdel is in zijn totaal (dus ook de cultuurakkers) onderdeel van het Nationaal Natuur Netwerk. Het is een belangrijke 'stepping stone' in de verbinding van de Schermer met de Noordboog (bovenkant van NH) en in de verbinding tussen de Schermer met de Schoorlse duinen.

VESTIGING

De stichting, opgericht op 16 mei 2003, is gevestigd te Broek op Langedijk, Dorpsstraat 86 en ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 37107092.

ANBI

De stichting heeft de ANBI-status. Het Rechtspersonen en Samenwerkingsverbanden Informatienummer (RSIN) is 816370382.

BESTUUR

De stichting wordt geleid door een bestuur van momenteel zes leden, ondersteund door adviseurs op gebied van landschapsbeheer en natuurontwikkeling. Er is een Raad van Advies eveneens bestaande uit zes leden die het bestuur gevraagd en ongevraagd adviseert over lange-termijnplannen en over aangelegenheden die op de kortere termijn aandacht vragen. Voorts zijn er twee administrateurs en ongeveer 50 vrijwilligers actief.

MEDEWERKERS

Bij de stichting zijn geen personen in dienst; alle medewerkers, bestuurders, adviseurs en administrateurs zijn als vrijwilliger aan de stichting verbonden. Stichting Veldzorg Oosterdel is en blijft een vrijwilligersorganisatie.

JAARVERSLAG

Het jaarverslag wordt door de penningmeester in samenspraak met de administrateur opgemaakt. Deze wordt publiek verantwoord op onze website (www.oosterdel.nl).

ONDERHOUD VAN GEBIED EN GEBOUWEN

Voor het onderhoud van het cultuurlandschap heeft de stichting tot nu toe de volgende activiteiten ontplooid.

1. Verhuur van akkers aan betrokken Langedijkers die er hun eigen biologische groenten/aardappelen kunnen telen.
2. Verhuur van een akkers aan zorginstelling Oosterheem, onderdeel van stichting Scorlewald/Raphaelstichting. Deze zorginstelling heeft daar een zorgtuinderij gevestigd, de bewoners zijn elke dag aanwezig in het cultuurlandschap.

3. Inzet van een re-integratiebedrijf: voor het onderhoud van het gebied maakt de stichting gebruik van de diensten van een re-integratiebedrijf. Hun medewerkers zijn dagelijks in het gebied werkzaam.
4. De stichting had ooit met het re-integratiebedrijf voor gezamenlijke rekening en verantwoording de bioLogische tuinderij duurSaam op ± 12 hectare tuinbouwgrond.
5. Adoptanten: particulieren en bedrijven uit de omgeving die het werk van de stichting een warm hart toedragen en sponsoren zodat de stichting die via de inzet van medewerkers van het re-integratiebedrijf en zo nodig van een loonwerker onderhoudt.

Het gehele gebied is door de provincie aangewezen als gebied waar alleen biologisch geteeld mag worden.

Voor het onderhoud van het gebouw zijn twee vrijwilligers actief. Ook hier zijn de medewerkers van het re-integratiebedrijf bij betrokken.

DOEL VAN DIT PLAN

Dit plan is geschreven om de komende vijf jaar het gebied op de juiste wijze duurzaam te beheren. Het beschrijft de resultaten die we eind 2025 bereikt willen hebben en de strategie om deze resultaten te bereiken. Ook is dit plan bedoeld om vanaf 2025 proactief toe te werken naar een nieuw convenant met Staatsbosbeheer.

Stichting Veldzorg Oosterdel had afgelopen jaren een uitstekende mix van activiteiten om het cultuurlandschap op de juiste wijze te beheren (zie hierboven). Er zijn echter ontwikkelingen in de omgeving (zie hoofdstuk 4) die het gebied en het beheer ervan bedreigen.

Dit plan is bedoeld om dat tij te keren en te komen tot een duurzaam beheer van het gebied.

Broek op Langedijk, 19 december 2019
Gerrit Arkesteijn, voorzitter stichting Veldzorg Oosterdel

2. De waarde van het cultuurlandschap

Het cultuurlandschap De Oosterdel is een pareltje gelegen op het grondgebied van Langedijk en grenzend aan Heerhugowaard. De aanduiding 'pareltje' wordt regelmatig gebruikt in persberichten en in (ambtelijke) notities van de gemeente Langedijk. De gemeente Heerhugowaard uit zich eveneens regelmatig in deze dan wel soortgelijke bewoordingen.

Een landschap een pareltje noemen, impliceert iets. Het verkleinwoord zegt wat over de geringe grootte en de geringe pretenties, maar ook dat we hier te maken hebben met een onverwachte en zeer waardevolle plek die gekoesterd moet worden.

De geringe grootte is een feit. Het cultuurlandschap is immers slechts 82 hectare groot.

De geringe pretenties gelden wellicht eveneens voor dit landschap. Het is geen Unesco erfgoed en heeft geen Natura 2000 status. Het heeft formeel ook niet de status van cultureel erfgoed, terwijl het dat wel is. In diverse beleidsnota's van zowel de gemeente Heerhugowaard als Langedijk, maar ook van de provincie Noord-Holland, wordt dit onderkend. Wel heeft het cultuurlandschap een status als onderdeel van het Nationaal Natuur Netwerk.

Het landschap is het laatste zichtbare overblijfsel van ooit meer dan vijftienduizend eilanden. In de tiende eeuw begon de ontginning van het moeras door de geestmannen en de monniken van Egmond. Met de hand, schop en kruiwagen gemaakt landschap dat er al bijna duizend jaar bijligt zoals het nu is. Met recht een cultuurmonument c.q. cultureel erfgoed waar je heel zuinig op moet zijn.

Met haar bijzondere ontstaansgeschiedenis en karakteristieke verschijningsvorm voegt dit authentieke stukje Langedijk iets unieks toe aan de regio. Het verbreedt en verdiept het regionale cultuurverhaal over handel en creativiteit. Het veilen van groenten bij afslag is hier uitgevonden. Het vertelt het verhaal over de agrarische cultuur en over de met de hand aangelegde (landschaps)iconen.

Het cultureel erfgoed is een pareltje. Nagenoeg iedereen die kennismaakt met het gebied, bijvoorbeeld bezoekers van museum BroekerVeiling, krijgen een glimlach op het gezicht en zijn verrast door dit mooie en bijzondere plekje. Het geeft glans aan de regio en het vormt als het ware het hart van de gemeenten Langedijk en Heerhugowaard. In veel ontwikkelplannen van beide gemeenten speelt het Oosterdelgebied een hoofd- dan wel een bijrol.

Gemeente Langedijk, gemeente Heerhugowaard en Staatsbosbeheer, de eigenaar van het gebied, zijn zeer belangrijke stakeholders voor het cultuurlandschap. Daarnaast kan museum BroekerVeiling niet bestaan zonder dit cultuurlandschap. Ook is De Oosterdel voor veel Langedijkers een zeer waardevol gebied.

3. Maatschappelijke waarde stichting Veldzorg Oosterdel

De afgelopen twintig jaar zijn burgers en bedrijven steeds actiever publieke oplossingen gaan maken voor maatschappelijke opgaven. Stichting Veldzorg Oosterdel is daarvan een voorbeeld. De participatiesamenleving staat in bloei en de overheid trekt zich terug. Welke maatschappelijke opgave heeft stichting Veldzorg op zich genomen?

Eigenaar Staatsbosbeheer (SBB) was begin deze eeuw niet meer in staat haar bezit op de juiste wijze te beheren. Er is toen onderzocht hoe het landschap wel beheerd kan worden. Betrokken Langedijkers hebben op initiatief van een projectleider van SBB, nagedacht wat er nodig is om het gebied op de juiste wijze te beheren. Op basis daarvan is een beheerplan opgezet. Hieruit is in 2003 stichting Veldzorg Oosterdel ontstaan. In 2005 heeft deze stichting het beheer van het gebied - tot nu toe succesvol - overgenomen.

In zestien jaar heeft stichting Veldzorg Oosterdel zich doorontwikkeld tot een belangrijke speler in een samenleving waarin iedereen telt en meedoet (de inclusieve samenleving). De volgende ontwikkelingen hebben zich in die periode voorgedaan:

- Om de eilanden op de juiste wijze te beheren, is in samenwerking met de Raphaelstichting een zorgtuinderij inclusief woonvoorziening opgericht. Zorgtuinderij Oosterheem, met 12 cliënten, is een verrijking voor ons dorp.
- Samen met re-integratiebedrijf Agros bieden we werkervaringsplaatsen aan in ons gebied. Circa 30 procent van de cliënten stroomt door naar duurzaam betaald werk bij groenonderhoud of loonwerkbedrijven. Dat is winst voor de maatschappij, maar vooral voor de cliënten die weer regie op hun eigen leven hebben. We bieden als het ware een springplank aan deze cliënten om uit hun sociale vangnet te komen.
- Ongeveer 140 Langedijkers huren bij ons een akker huren en onderhouden die ook.
- We hebben inmiddels 50 vrijwilligers die tal van klussen voor ons uitvoeren.
- Er zijn ongeveer honderd adoptanten.

De inclusieve samenleving is het laatste jaar wederom uitgebreid. In ons werkgebouw, grenzend aan het gebied, organiseert Wonen Plus Welzijn elke maandag activiteiten voor ouderen. Zij doen onder meer spelletjes, kopen gezamenlijk boodschappen en koken met elkaar. Vanaf 2020 start er een 'ontmoetingshuis' voor mensen met dementie en hun mantelzorgers. Het programma richt zich op sociale integratie, educatie en emotionele- en praktische ondersteuning en beoogt dat de persoon met dementie langer in de eigen woonsituatie kan blijven.

Schoolklassen van zowel basis- als het voortgezet onderwijs kunnen bij ons terecht voor een educatieve workshop. Daarvoor is een uitgebreid programma opgesteld en een dozijn vrijwilligers opgeleid. Het interactieve programma bestaat uit opdrachten, vragenlijsten en veldwerk, daarvoor wordt het gebied per boot bezocht.

Bij stichting Veldzorg Oosterdel wordt de inclusieve samenleving, een samenleving waarin iedereen meetelt, daadwerkelijk vormgegeven. Zo wordt er concreet invulling gegeven aan de Participatiewet, de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, de Wet Langdurige Zorg en de Jeugdwet. De maatschappelijke waarde hiervan is niet in geld uit te drukken. Maar dat die waarde heel hoog is, mag duidelijk zijn.

Wat betreft het beheer van het gebied is onze maatschappelijke waarde makkelijker in geld te waarderen. De penningmeester heeft een schatting gemaakt van de kosten die er jaarlijks nodig zijn om het totale cultuurlandschap te beheren/onderhouden via loonwerkers. Het gaat hier om de kosten van tal van activiteiten die met verschillende frequenties, soms meerdere keren per jaar en soms eens in de drie à vier jaar, moeten worden uitgevoerd.

Er is voor de schatting van de jaarlijkse kosten voor regulier beheer en onderhoud gebruik

gemaakt van de ooit door de rijksoverheid opgestelde groencatalogus voor beheer van natuurgebieden. De exacte berekening is toegevoegd in een bijlage bij deze notitie. Naar schatting komt het reguliere beheer en onderhoud uit op € 106.000,- per jaar, prijspeil 2019.

De maatschappelijke waarde die stichting Veldzorg Oosterdel toevoegt is naar schatting de kosten voor het reguliere onderhoud, zijnde €106.000, minus de beheersvergoeding van € 18.000 die wij jaarlijks krijgen van SBB. De maatschappelijke waarde van de stichting ligt voor beheer van het gebied derhalve tussen de € 80.000,- en € 90.000,- per jaar.

De stichting slaagt erin om veel kosten voor beheer en onderhoud te besparen door:

- Samen te werken met zorgtuinderij Oosterheem.
- Samen te werken met re-integratiebedrijf Agros.
- Akkers te verhuren aan betrokken Langedijkers of anderen.
- Circa 50 vrijwilligers die ons op tal van fronten ondersteunen en
- Ongeveer 100 adoptanten die jaarlijks een minimale bijdrage van € 150 doneren om het onderhoud in het gebied te bekostigen.

De waarde die stichting Veldzorg Oosterdel toevoegt als vormgever van de inclusieve samenleving is moeilijker in euro's uit te drukken. Immers, wat is zinvolle dagbesteding voor de medemens met een beperking waard? Wat is de waarde van de sociale cohesie die er dankzij onze organisatie is, de 50 vrijwilligers die graag bij ons werken of de 140 Langedijkers of anderen uit de omgeving die zelf hun groenten telen?

De waarde van re-integratiekandidaten die via de stichting weer aan het werk komen, is wel in geld uit te drukken. Afgelopen drie jaar hebben tientallen mensen bij ons werkervaring opgedaan. In 2017 en 2018 zijn 20 mensen duurzaam doorgestroomd naar betaald werk. Dit scheelt de samenleving fors op de bijstandsuitkeringen. De winst voor de (eigen)waarde voor de betrokkenen die weer regie op hun eigen leven hebben is natuurlijk vele malen groter.

Samenvattend: de waarde die we toevoegen aan de Langedijker samenleving is in geld uitgedrukt minimaal ca. €115.000,- per jaar (€ 90.000 via het beheer en circa tien keer de uitsparing van een bijstandsuitkering minus de kosten van een voorman¹). Daarnaast voegt de stichting veel sociale waarde toe; dat laatste is niet in geld uit te drukken.

¹ Gemiddeld stroomden er tien mensen uit de bijstand. Stel, hun uitkering bedraagt gemiddeld € 1.000 per maand en ze stromen na een half jaar uit. Dat scheelt per jaar € 6.000 per persoon = € 60.000 voor tien personen. Die besparing minus de kosten van een voorman à €35.000 per jaar betekent dan een minimale winst van €25.000 per jaar.

4. Ontwikkelingen in de omgeving

De gemeenten Heerhugowaard en Langedijk hebben veel ambities en ontwikkelplannen waarin het cultuurlandschap het kloppend hart vormt dan wel zijdelings een rol speelt:

- **Oosterdelgebied en museum BroekerVeiling**

Het Oosterdelgebied is het laatst overgebleven deel van het Rijk der Duizend Eilanden. Dat telde oorspronkelijk meer dan 15.000 eilanden. Stichting Veldzorg Oosterdel beheert namens eigenaar Staatsbosbeheer dit gebied met als uitgangspunt behoud van het cultuurhistorisch landschap door het karakteristieke patroon van land en water intact te houden. Zo nodig wordt het in de oude staat teruggebracht. Daarnaast wordt gestreefd naar voortzetting van het cultuurhistorisch karakteristieke gebruik van de akkers.

Zorgtuinderij Oosterheem maakt realisatie van deze doelstelling mede mogelijk. Echter de benodigde financiering voor het beheer en instandhouding van de cultuurhistorisch waardevolle voormalige vaarpolder vraagt nu al meer middelen dan voor handen is. Om dit landschappelijk erfgoed te behoeden voor erodering door wind en water, moeten nieuwe verdienmodellen onderzocht worden. Het ontplooiën van nieuwe activiteiten onder de paraplu van het museum kan een pijler zijn voor de toekomst van het Oosterdelgebied.

Museum BroekerVeiling is de oudste en enige doorvaar-groenteveiling ter wereld. Op deze historische plek in Broek op Langedijk is in 1887 het veilen bij afslag ontstaan en dit systeem wordt tegenwoordig bij alle grote veilingen toegepast. De herinnering wordt levend gehouden door het historische veilinggebouw en de markante lighallen die boven het water gebouwd zijn. Museum BroekerVeiling is een levend museum. Gedurende het seizoen bruist het van de speciale activiteiten voor zowel kinderen als volwassenen. Een vaarroute door het landschapsreservaat Oosterdel maakt deel uit van de rondvaart door het museum. Uitbreiding tot Museum Rijk der Duizend Eilanden is ook noodzakelijk, zonder cultuurlandschap is het museum niet levensvatbaar. Het museum heeft een groeiambitie. Daartoe wil zij onder andere aan de Oosterdijk een tweede, oostelijke entree maken op loopafstand van het NS-station van Heerhugowaard. Daarnaast worden aanvullende activiteiten ontwikkeld in het Oosterdelgebied gericht op een totale beleving van de tuinders- en handelscultuur, die kenmerkend is voor West-Friesland, c.q. Holland.

- **Wijziging sociale wetgeving**

Per 1 januari 2015 zijn veel wetten in het sociaalmaatschappelijke domein vervangen door de Wet Participatie. Uit deze inwerkingtreding volgt een nieuwe en grotere instroom van cliënten in trajecten met begeleide dagbesteding, grote verscheidenheid van activiteiten op één locatie is een pre.

Die verscheidenheid kenmerkt zich nu door drie soorten werk:

- Stichting Veldzorg Oosterdel kan op dit moment 15 tot 20 werkervaringsplaatsen aanbieden op het gebied van biologische tuinbouw;
 - Activiteiten op het gebied van natuurbeheer en
 - (in beperkte mate) onderhoud van het werkgebouw, gereedschappen en machines.
- Een op te zetten sociale onderneming of coöperatie bij een doorstart van de bioLogische tuinderij duurzaam biedt kansen voor verdere ontplooiing van mensen met een arbeids-technische beperking. Doorstroming naar werk met grotere terugverdien capaciteit behoort tot de mogelijkheden, zo is herhaaldelijk bewezen.
 - De toegang tot het gebied is de Broekersluis. Die wordt bediend onder verantwoordelijkheid van de gemeente Langedijk. Van half april tot half oktober zijn daar werkervaringsplaatsen beschikbaar, die worden door Agros ingevuld.
 - Mochten de plannen van museum BroekerVeiling werkelijkheid worden, dan kan de verscheidenheid in werkervaringsplaatsen nog groter worden. In het project 'Langedijk

ontwikkelt met water' wordt gesproken over de plannen van het museum én over de verder doorvoerbaarheid van Langedijk.

- De cliënten van Zorgtuinderij Oosterheem bewerken – zeer succesvol - een gering aantal eilanden. Uitbreiding van hun werkzaamheden behoort niet tot de mogelijkheden.

Andere ontwikkelingen waarbij het cultuurlandschap zijdelings is betrokken:

- **Havengebied Broek op Langedijk**

Het havengebied heeft het in zich te ontwikkelen tot levendig en cultuurhistorisch hart van Broek op Langedijk en het visitekaartje van Langedijk. Het havengebied kan een overstappunt worden voor recreatieve activiteiten en toegangspoort naar toeristische trekpleisters in de gemeente, zoals het Museum Broeker Veiling en het recreatiegebied Geestmerambacht. Voor de inwoners van Broek op Langedijk is het Havenplein een deel van het hart van het dorp. Het plein is door het dijklint verbonden met het museum en het nieuwe winkelplein BroekerVeiling. Deze vormen samen het gehele kloppende hart van het dorp. Regelmatig terugkerende evenementen die op het Havenplein plaatsvinden, zijn onder andere de aankomst van Sinterklaas, Koningsdag en Koolsail. Met de revitalisatie wordt het havengebied van Broek op Langedijk een levendig gebied waarin de woonfunctie en de bijdrage aan recreatie en toerisme in balans met elkaar worden ontwikkeld.

- **Haven Broekhorn**

De recreatiehaven Broekhorn is in 2014 aangelegd als onderdeel van de realisatie van het woongebied Broekhorn. De moderne jachthaven past in de provinciale plannen om het watertoerisme en de waterrecreatie te bevorderen. De haven beschikt over 84 ligplaatsen voor boten met verschillende afmetingen die zowel per jaar (jaarplaatsen) als voor tijdelijk (passanten) worden verhuurd. Ook zijn er 6 plaatsen voor campers. Het havengebouw dient als kantoor, ontvangstruimte en biedt diverse faciliteiten voor bezoekers. De haven ligt dichtbij het NS-station Heerhugowaard en het Stadshart. Momenteel bestaan er wachtlijsten voor de ligplaatsen. De exploitant heeft het idee voor uitbreiding van de capaciteit bekend gemaakt. Dit zou kunnen door de niet meer functionele dijk langs het kanaal te verwijderen. Hierdoor ontstaat ruimte voor extra ligplaatsen, maar ook voor water gerelateerde voorzieningen. Te denken valt aan watertappunt, rioolwater stortpunt, oplaadpunt voor elektrische boten en sloepen, te water laat plaats voor boten en dergelijke. Of uitbreiding van het aantal ligplaatsen op langere termijn zinvol is zou in het perspectief van de watersport trend 'Niet kopen, maar huren' beoordeeld moeten worden. De nieuwe generatie watersporters heeft geen zin in onderhoud en de andere besognes van de booteigenaar, maar wil wel varen.

- **Verkeersroute Westdijk**

De Westdijk verbindt het stationsgebied van Heerhugowaard met Langedijk via een doorgaande langzaam verkeersroute. De verbinding kan sterk verbeterd worden. Een goede en herkenbare inrichting van de route vanaf NS-station Heerhugowaard tot Broek op Langedijk is gewenst. Het besluit om de route als fietsstraat in te richten past hierin. Er zal verder nagedacht moeten worden over de ruimtelijk kwaliteit van de Westdijk als het gebied zowel de functie van fietsroute als die van verblijfsgebied moet vervullen.

De cultuurhistorische waarden van de Heerhugowaardse Stationsweg zijn hiervoor een inspiratiebron. De verbinding over het water naar Broek op Langedijk zou met een fietsbrug parallel aan de Broekerbrug tot een elegantere en snellere verbinding leiden. Ook het fietsknooppunt bij de Broekerbrug (Westdijk naar het zuiden) kan verbeterd worden.

- **Ontwikkeling driehoek Westdijk**

In de hoek van de Westerweg met de Westdijk ligt nu nog geïsoleerd een klein gebied met (overwegend) kleine bedrijfjes en woningen. Herontwikkeling met respect voor het cultuurhistorische karakter van dit gebied biedt mogelijkheden.

De Broekervaart is in 2018 gestart als middel om meer samenhang in het recreatief, toeristisch en cultuurhistorisch aanbod aan te brengen. Voor de verdere ontwikkeling is het betrekken van nog meer ondernemers richtinggevend. In 2019 wordt het project voortgezet met uitbreiding van activiteiten. Stichting Toeristische Promotie Langedijk (STPL) heeft de opdracht om hier Heerhugowaardse ondernemers bij te betrekken.

- **Beeldkwaliteit**

De gemeenten Langedijk en Heerhugowaard hebben beiden hoge ambities waar het gaat om hun toekomstige ontwikkeling. Langedijk heeft de visie Langedijk Ontwikkelt Met Water vastgesteld. Heerhugowaard heeft de Structuurvisie Stationsgebied en de Strategie voor de Economische Boulevard als strategische basis. Veel van deze ambities komen samen in het gebied. Het landelijke karakter van Langedijk en het stedelijke karakter van Heerhugowaard ontmoeten elkaar hier. De ontwikkelingen die in gang gezet zijn en nog worden, vragen om een goede landschappelijke en stedenbouwkundige inpassing. In beide gemeenten is al veel aandacht daarvoor. Het zou voor toekomstige processen goed zijn om dit vast te leggen in een beeldkwaliteit plan voor het totale gebied.

- **Gebiedsontwikkeling**

In het hele gebied is sprake van dynamiek bij de op gang gebrachte ontwikkelingen. Die wordt gebruikt om de gewenste doelstellingen te realiseren. Voor een goed resultaat is een open en transparant proces van belang. Het adequaat vormgeven van de samenwerking tussen overheden, marktpartijen, initiatiefnemers en bewoners is een randvoorwaarde. Want daarmee creëer je voor betrokkenen de basis die nodig is om goed te kunnen werken aan versterking van een gebied. Hoewel er al veel participatietrajecten gestart zijn in beide gemeenten, is het gezien de concentratie van ontwikkelingen rond de Waterboulevard goed om een apart gebiedsproces in te richten. Hiermee wordt een natuurlijke stap gezet in het vervlechten en in samenhang brengen van de verschillende initiatieven. Gebiedsontwikkeling is vaak een zoektocht naar gezamenlijke doelstellingen, het koppelen van tegengestelde belangen en zorgen voor een proces dat energie en draagvlak geeft. Een breder geformuleerde waarde creatie op langere termijn biedt richting en ruimte om de gewenste samenwerking meer als co-creatie vorm te geven. Er liggen voldoende opgaven en mogelijkheden om als gemeenten samen die gebiedsversterking in co-creatie vorm te geven.

- **Toename adoptanten**

Jaarlijks zijn er steeds meer adoptanten. Dit is een positieve ontwikkeling.

Maar er zijn ook minder rooskleurige ontwikkelingen, zoals:

- **Invasie Amerikaanse rivierkreeft**

Een belangrijke opgave die niet is meegenomen in de berekeningen is de invasie van Amerikaanse rivierkreeften de afgelopen jaren. Het gebied zit vol met deze invasieve exoten, die invloed hebben op zowel de waterkwaliteit, het watersysteem en mogelijk ook de waterveiligheid. Hun eet-, knip- en graafgedrag tast het cultuurlandschap aan en leidt tot negatieve effecten op het aquatische ecosysteem.

Op dit moment is vooral het graafgedrag zichtbaar. Naar eerste voorzichtige schatting is circa 10 procent (vijf kilometer) van de akkeroevers aangetast en kalven daardoor af of staan op afkalven. Dit draagt bij aan de vertroebeling van het water. Deze vertroebeling is nu nog minder zichtbaar, maar wat vrijwel zeker gaat gebeuren is dat de uitheemse rivierkreeften de KRW-score (kaderrichtlijn water score) sterk negatief gaat beïnvloeden. Huurders zien geen salamanders meer. Het aantal kikkers is schrikbarend teruggelopen. Waterplanten worden aangevreten, sterven af en zorgen voor verdere eutrofiëring van het water. Het wachten is op de omslag van een helder en soortenrijk aquatisch ecosysteem met een rijke visstand, naar een troebel en soortenarm ecosysteem. Als er niets gebeurt en er niet wordt ingegrepen, is er over tien of twintig jaar geen pareltje meer. Slechts een gebied met verzakte akkers, omgeven door troebel water waar niet veel leven meer in zit.

De impact van deze invasie is bijzonder moeilijk in te schatten. De 225 akkers tellen in totaal ongeveer 53 kilometer aan oevers. De vrijwilligers doen hun best de schade te herstellen, maar het lijkt dweilen met de kraan heel wijd open. Dit vergt op korte termijn overleg met de belangrijkste stakeholders en wellicht het hoogheemraadschap om na te gaan wat er nodig is om de gevolgen van deze plaag te mitigeren. De kosten van deze operatie gaan een vrijwilligersorganisatie te boven.

- **Afname huurders**

Er zijn steeds minder Langedijkers die een akker willen huren. In 2005 hadden we meer dan 200 kavelnummers, nu nog 99. Telen in het gebied is niet gemakkelijk. Daarnaast is er vooral de laatste jaren veel wildschade geweest.

- **Re-integratieplaatsen**

Er is een contract met een derde re-integratiebedrijf. De verhoudingen met het laatste re-integratiebedrijf zijn op directieniveau goed. Maar Agros heeft niet altijd voldoende kandidaten om alle werkzaamheden die nodig zijn voor een goed beheer van het cultuurlandschap, uit te voeren. In het verleden kon Agros voorzien in voldoende cliënten vanuit UWV en gemeente Langedijk om hen vanuit een bijstandssituatie naar werk te begeleiden. Dit leverde voldoende omzet voor Agros om een vaste dagelijkse meewerkend voorman op de loonlijst te zetten om de vrijwilligers dagelijks te begeleiden. Sinds de introductie van de participatiewet en onderbrengen van de sociale dienst bij Haltewerk is er wel wat veranderd.

- Het verdienmodel voor Agros is veranderd. Sinds kort gaan alle re-integratiekandidaten naar de WNK. Haltewerk en WNK gaan waarschijnlijk fuseren.
- In 2017 en 2018 is een pilot uitgevoerd waarbij de gemeente Langdijk, Agros en stichting Veldzorg Oosterdel samen een voorman financierden.
- Na evaluatie van de pilot lijkt de gemeente bereid om de voorman te blijven financieren. De financiering is echter steeds voor een half jaar en niet structureel.

De ontwikkelingen hiervoor genoemd hebben ertoe geleid dat Agros steeds minder cliënten krijgt toebedeeld en dat er steeds minder cliënten beschikbaar zijn voor inzet in de Oosterdel. Gevolg is dat de tuinderij moest worden gestopt en dat het cultuurlandschap niet conform het beheerplan kan worden beheerd. De gunstige economische omstandigheden in Nederland zijn ook debet aan de verminderde beschikbaarheid van re-integratiekandidaten.

De terugloop van het aantal huurders en de terugloop van de inzet van het re-integratiebedrijf maakt dat het gebied niet meer adequaat, dat wil zeggen conform de doelstellingen uit het beheerplan, kan worden beheerd. Waartoe dat gaat leiden is beschreven in de inleiding.

- **Toename vaarbewegingen**

Langedijk ontwikkelt met water betekent, we merken het nu al, een substantiële toename van het aantal vaarbewegingen en meer druk op het illegaal varen in ons gebied. Met de wethouders is al gesproken dat Langedijk ontwikkelt met water gepaard moet gaan met een nieuw vaarbeleid (op den duur bijvoorbeeld alleen elektrisch) en strikte handhaving van dit beleid.

5. Situatie eind 2025: te bereiken resultaten

Eind 2025 is stichting Veldzorg Oosterdel:

- Nog steeds beheerder van het cultuurlandschap 'Oosterdel'. Het convenant met Staatsbosbeheer is weer voor tien jaar vastgelegd;
- Er zijn voldoende middelen beschikbaar om het cultuurlandschap op de gewenste wijze te beheren, zodat generaties na ons er ook van kunnen genieten. De beheersvergoeding van SBB is verre van toereikend. Die moet omhoog of er dienen in samenspraak met de eigenaar en gemeente additionele middelen beschikbaar te komen.;
- Faciliterend bedrijf voor de zorgtuinderij Oosterheem;
- Faciliterend bedrijf voor de sociale onderneming/coöperatie bioLogische tuinderij duurSaam;
- Faciliterend bedrijf voor cliënten in beschutte werkplekken;
- Verhuurder van akkers aan betrokken Langedijkers;

Vanuit de oorspronkelijke doelstellingen willen wij:

- De cultuurhistorische waarden van het cultuurlandschap herstellen en handhaven. Akkers aan de randen omgeven door een kruidenrijke flora, zonder (zichtbare) beschoeiing, zoals die 900 jaar geleden zijn gemaakt.
- Zoveel mogelijk cultuurakkers in gebruik voor de teelt van groenten en aardappelen. Dit bijvoorbeeld via een bioLogische tuinderij duurSaam (een sociale onderneming dan wel een coöperatie) die kostendekkend wordt dan wel met een kleine winst het jaar afsluit.
- Natuur en milieu-educatieve waarden herstellen en handhaven en dat de natuurzone (eilanden met ruigte en riet) conform het beheerplan wordt beheerd.
- Dat er ook aan natuurontwikkeling wordt gedaan. Vergroting van de biodiversiteit van flora en fauna.
- Het versterken van de functie van het Oosterdelgebied als museaal landschap en bezoekers te laten genieten van dit eeuwenoude landschap, zonder dat dit ten koste gaat van de waarde van het cultuurlandschap.

Samenvattend: een duurzaam beheermodel waarin de agrarische-, de natuur- en de recreatieve functie zijn gecombineerd waarbij de eerste functie, biologische tuinbouw op akkers met kruidenrijke randen, de belangrijkste is.

Met de realisatie van deze situatie is de stichting Veldzorg Oosterdel en partners belast.

De stichting Veldzorg Oosterdel heeft een bedrijfsgebouw in eigendom van waaruit de vereiste werkzaamheden in het gebied worden uitgevoerd.

6. Stapsgewijze realisatie

De randvoorwaarden om de in hoofdstuk 3 genoemde resultaten te bereiken zijn niet vervuld. Vandaar dat er op diverse fronten stapsgewijs gewerkt moet worden om de gewenste resultaten te bereiken.

6.1 Korte termijn

Zoals hiervoor in het beleidsplan al is gesteld, is de opgave waar stichting Veldzorg Oosterdel nu voor staat te groot voor een vrijwilligersorganisatie met beperkte middelen. Een korte termijn interventie bestaat wat de Stichting betreft uit drie onderdelen:

1. Gemeente Heerhugowaard en gemeente Langedijk stellen een startkapitaal beschikbaar om te starten met de noodzakelijke herstelwerkzaamhedenonderzoeken.
2. Het instellen van een multidisciplinaire projectgroep uit verschillende organisaties (Gemeenten Langedijk en Heerhugowaard, SBB, Veldzorg, museum BroekerVeiling, HHNK en eventueel provincie) om nader verdiepend onderzoek te doen naar maatregelen die werken en de benodigde eenmalige financiering voor herstel en structurele financiering voor het duurzame onderhoud te vinden. Onderzoek kan gedaan worden door een externe partij, bijvoorbeeld InHolland. Dit moet leiden tot een bestuursopdracht.
3. Een bestuurlijke Taskforce instellen bestaande uit de betrokken organisaties museum BroekerVeiling, Veldzorg, Staatsbosbeheer, gemeente Langedijk, gemeente Heerhugowaard aangevuld met het Hoogheemraadschap Hollands-Noorderkwartier en de Provincie Noord-Holland om sturing te geven aan de projectgroep.

6.2 Structurele financiering voorman

Wij zijn heel blij dat de gemeente Langedijk afgelopen jaren gelden ter beschikking heeft gesteld om een meewerkend voorman van een re-integratiebedrijf te financieren. Via deze voorman zijn veel kandidaten duurzaam doorgestroomd naar betaald werk Overigens was dit een positieve business case voor de regio. Weliswaar droeg de gemeente € 35.000 per jaar bij voor deze voorman, maar bespaarde de regio daarmee in 2017 en 2018 voor 20 mensen de bijstandsuitkeringen. Dit nog los van de winst voor de kandidaten die veel winnen aan eigenwaarde.

Stichting Veldzorg Oosterdel vraagt op twee fronten hulp van de gemeenten:

1. Structurele financiering van een voorman die de re-integratiekandidaten begeleidt.
2. Bevorderen dat er optimaal gebruik wordt gemaakt van de werkervaringsplaatsen. Er ligt werk voor twintig paar handen. Gedurende de afgelopen twee jaar was de gemiddelde bezetting steeds minder dan 4 Fte.

Wij werken tot nu toe naar tevredenheid met Agros. Die krijgt echter nauwelijks meer kandidaten toebedeeld door de gemeenten. Wellicht moeten we ook het gesprek aangaan met Haltewerk of WNK om de ervaringsplaatsen te benutten.

6.3 Oprichting Sociale onderneming/coöperatie

Stichting Veldzorg Oosterdel wil dat de tuinderij weer wordt opgestart en dat daarnaast het natuurgebied conform het beheerplan kan worden beheerd.

Wat moet er gebeuren?

Stichting Veldzorg Oosterdel heeft de nodige acties uitstaan om in 2020 te starten met een biologische tuinderij onder leiding van een deskundige biologische tuinder. Die moet, met medewerking van de voorman en van re-integratiekandidaten via Agros, WNK, de WMO of de WLZ, zijn brood verdienen in de Oosterdel. Werkervaringsplaatsen zijn er voldoende. Steun om die plaatsen te vullen is hard nodig vanuit de gemeenten zoals is betoogd onder 6.2.

6.4 Vrijwilligers

Zoals in de ontwikkelingen al is beschreven zijn er steeds minder gegadigden die een akker willen huren en erop telen. Om dit op te vangen zou in elk geval de tuinderij weer moeten

worden opgestart. Inmiddels is er een ploeg van ca. 50 vrijwilligers. Elke maand is er de handen-uit-de-mouwen zaterdagochtend. Die ploeg zou kunnen worden uitgebreid met mensen die gezamenlijk willen telen of elke week (zoals in de Kalverpolder) wekelijks een dagje het land opgaan.

Wat moet er gebeuren?

Nagaan wat nodig is om voldoende vrijwilligers in het gebied te krijgen. Hoe vinden we vrijwilligers die naast de maandelijkse HUDM-ochtend wekelijks het gebied in willen voor natuuronderhoud of om gezamenlijk groenten te telen? Dit beleid kunnen we in 2020 in gaan voeren.

6.5 Adoptanten

Er zijn nu ca. 100 adoptanten. Er is zeker plek voor meer. In 2021 willen we minimaal 150 adoptanten hebben.

Wat moet er gebeuren?

Een actie om adoptanten te werven en het Langedijker en Heerhugowaardse bedrijfsleven deel laten uitmaken van het historische belang van het Oosterdel gebied.

Differentiëren in adoptantenbeleid, minimaal 30 bedrijfsadoptanten met een bijdrage van € 500 per jaar. Het nadenken hierover kan starten zodat we dit in 2020 of uiterlijk 2021 in kunnen gaan voeren.

6.6 Overige zaken

Andere mogelijkheden en ideeën om geld te genereren om het gebied te onderhouden en te behouden zijn via een brainstorm opgetekend. In het definitieve meerjarenplan zullen er keuzes moeten worden gemaakt. Een aantal te onderzoeken financieringsideeën om het beheer van Oosterdel toekomstbestendig te maken is:

- Makelaars weten al lang dat mensen graag aan het water of nabij groen willen wonen. Er wordt al enkele decennia onderzoek gedaan naar de invloed van natuur op de waarde van onroerend goed met iedere keer als resultaat dat een groene woonomgeving waarde creëert. Het RIVM spreekt in de Natuurbalans 2002 over een meerwaarde van 10 tot 30%. Aan die meerwaarde van woningen door de aanwezigheid van natuur ontleent de overheid inkomsten in de vorm van onroerendezaakbelasting (Ozb) en overdrachtsbelasting. Hoe hoog is de meerwaarde die De Oosterdel creëert en zijn er opties denkbaar om indirect of direct die meerwaarde in te zetten éénmalig of structureel in te zetten voor het beheer en behoud van het landschapsreservaat?
- Inkomsten uit recreatieve diensten. Welke dagrecreatie producten kunnen inkomsten genereren die deels ook bijdragen aan de instandhouding van De Oosterdel? Bijvoorbeeld als elke toerist € 0,50 bijdraagt aan het gebied, levert dit per jaar zo'n € 20.000 op.

Antwoorden op en uitwerking van de overige vragen in voorgaande hoofdstukken en onderwerpen die in de loop van de tijd nog opkomen, zijn minder goed te plannen.

6.7 Omgeving betrekken bij de ontwikkelingen

Naarmate de plannen duidelijker worden en er meer antwoorden komen op de gestelde vragen, dienen we de volgende partijen actief te betrekken en te informeren. In de eerste plaats de leden van de stuur- en projectgroep die onder 6.2 zijn genoemd, maar daarnaast ook onze vrijwilligers, onze huurders, onze adoptanten en de bewoners van Broek op Langedijk en omgeving.

7. Financiën

Korte termijn

1. Er is ongeveer vijf kilometer oever aangetast. Het kan wel vijf jaar duren om alle oevers gerepareerd te hebben. Om in het eerste jaar 1.000 meter (à € 34) te kunnen herstellen is € 34.000 nodig. Het vervangen van de gestolen fuiken kost € 2.200,-. Totaal € 36.200,-
2. Voor het kunnen inschakelen van het Kenniscentrum Natuur en Leefomgeving (KCNL) is naar schatting € 10.000 nodig.
3. De projectgroep heeft werkkapitaal nodig voor het organiseren van bijeenkomsten en het kunnen inschakelen van deskundigen, benodigd budget € 3.800,-.

Voor de eerste korte termijn interventie is dus € 50.000,- nodig. Na gedegen onderzoek door de projectgroep (zie hoofdstuk 6 paragraaf 1) zal duidelijk worden wat er werkelijk nodig is om de beschadigde akkers weer te herstellen.

Middellange- en lange termijn

De beheersvergoeding die stichting Veldzorg Oosterdel tot nu toe heeft ontvangen van de eigenaar van het gebied SBB, is niet het bedrag dat daadwerkelijk nodig is om het culturele erfgoed op de wijze volgens en in overeenstemming met het beheerplan, te onderhouden. Mocht al het onderhoud via loonwerkers gebeuren, dan is er jaarlijks €106.000,- (prijspeil 2019) nodig. De jaarlijkse beheersvergoeding van SBB is ongeveer 17 procent hiervan.

Met die beperkte middelen onderhouden we het gebied. Helaas niet geheel conform de beheerdoelstellingen van het cultuurgebied. Zo zijn er nog steeds veel cultuurakkers die we noodgedwongen moeten laten verruigen dan wel in moeten zaaien met groenbemesting dan wel bloemenzaden. Kortom we kunnen niet alles doen wat nodig is voor het cultuurlandschap. De beheersvergoeding moet daarom structureel worden verhoogd, hetzij via verhoging van de bijdrage van SBB hetzij via structurele bijdragen van gemeenten of anderen.

Vanzelfsprekend doet stichting Veldzorg Oosterdel haar uiterste best om de beheerbudgetten te vergroten, bijvoorbeeld via sponsoring en via inzet van vrijwilligers om beheerskosten te besparen. Daarvoor is de stichting ook opgericht. We hebben, ondersteund door een Raad van Advies, volop ideeën. Maar we lopen tegen de grenzen aan van wat een stichting van vrijwilligers kan bereiken.

8. Risico's

Hieronder staan een aantal risico's beschreven die zouden kunnen gaan optreden. De impact van die risico's is de kans dat dit risico optreedt en het effect dat dit heeft.

Als de kans klein is, waardenen we dit met een 1. Als de kans groot is met een cijfer 3.

Zo definiëren we een klein effect met een 1 en een groot effect met een 3.

Op deze manier wordt de grootte van de risico's ingeschat en bepaald aan welke risico's we het hardst moeten werken om ze te beheersen.

Risico	Gevolg	Beheersmaatregel	Impact (kans x effect)
1. Er komen geen middelen beschikbaar voor herstel van de beschadigde oevers	Akkers kalven af, sloten worden ondieper en of verlanden. Waterkwaliteit gaat achteruit. Over 20 jaar is er geen cultuurlandschap meer	Er moeten middelen komen om ons cultureel erfgoed te herstellen	3x3
2. Additioneel risico	Zonder cultuurlandschap is er geen Museum BroekerVeiling	Er moeten de benodigde middelen voor herstel komen	3x3
3. De biologische tuinderij komt niet van de grond	Akkers gaan voor een deel verruigen. Een ander deel moet worden ingezaaid met groenbemesting dan wel bloemenzaad, wat geen recht doet aan de beheerdoelstellingen van het cultuurlandschap	Nagaan wat er nodig is om de akkers weer in cultuur te brengen en daar fondsen voor vinden	2x2
4. De middelen voor duurzaam beheer van het herstellde erfgoed blijven ontoereikend	Stichting Veldzorg Oosterdel moet het convenant met SBB beëindigen, zich alleen bezighouden met de exploitatie van het werkgebouw, dan wel de Stichting ontbinden	Onderzoeken welke middelen er minimaal nodig zijn om het erfgoed duurzaam te beheren en zorgen dat die middelen er komen	2x2
5. Additioneel risico van 4	De financiële maar ook de sociale waarden die Veldzorg toevoegt worden tenietgedaan	Alles op alles zetten om voldoende middelen voor duurzaam beheer veilig te stellen	2x2

Zaken die nadere uitwerking vragen

Zijn er, naast de mix van activiteiten (Oosterheem, huurders van akkers, adoptanten, reïntegratiebedrijf en vrijwilligers), andere dan wel aanvullende manieren te vinden om het gebied te beheren? Daarvoor hebben we de volgende vragen benoemd:

1. Wat kan het gebied aan, aan gereguleerde toerisme?
2. Wat kan toerisme financieel bijdragen?
3. Wat doen we zelf aan duurzaamheid? Elektrisch varen, zoveel mogelijk elektrisch gereedschap, schone diesel voor de trekkers en een gebouw los van het gas?
4. Hoe gaan we de oevers van het gebied beschermen?
5. Meer differentiatie in het adoptanten beleid? Wat kunnen plaatselijke bedrijven die uit het gebied zijn voortgekomen betekenen?
6. Zouden scholen iets kunnen betekenen? Praktijklessen in het gebied door studenten van Clusius of een andere MBO-opleiding?
7. Discussie opstarten anders kijken naar en omgaan met landschap. Iedereen roemt de Oosterdel. Men wil graag mooi uitzicht over de Oosterdel, men vindt het leuk zo'n eeuwenoud cultuurlandschap in de nabijheid te hebben. Eigenlijk is het cultuurlandschap dus goud waard, maar wie is er bereid dit goud voor onderhoud op tafel te leggen?
8. In samenhang met de eerste vraag; zijn er andere manieren om geld te genereren ten behoeve van het beheer.
9. Wat zijn de voor- en nadelen van het winnen van thermische energie uit oppervlaktewater (TEO) in De Oosterdel.